Лопатіна А.С.
3 курс, ФСП,
КПІ ім. Ігоря Сікорського
Науковий керівник:
Солончук І.В., ст.викл.
КПІ ім. Ігоря Сікорського

Історія розвитку та правове значення інституту наказного провадження у цивільному судочинстві

Наказне провадження має доволі складну і тривалу історію розвитку. В найзагальнішому вигляді можемо відмітити, що початок свого розвитку спрощене провадження бере ще за часів римського права. Провадження того періоду мало назву інтердиктного, а судовий наказ, як форма вирішення спору, відповідно, - інтердикт. Інтердикти виникли у зв'язку із тим, що особа, після вичерпання всіх засобів захисту в звичайному процесі, в результаті часто не отримувала необхідної допомоги, а тому могла звернутись до претора з проханням захистити її владою, якою він наділений. Претор брав на себе обов'язок особисто здійснити розслідування - causae cagnitio, по завершенню якого за необхідності віддавав іншій стороні наказ: не роби насильства (vim fieri veto), видай річ (exhibeas) і т.п. Цей наказ називався decretum, а якщо містив у собі певну заборону, то interdictum, звідки і походить назва даного засобу. [6, с.3]

Надалі впливу інтердиктного провадження стали зазнавати і європейські держави. Для прикладу, К.І. Малишев зазначав: „ Вже середньовічні торговельні міста Італії ... встигли розвинути в себе особливі форми скороченого судочинства для справ за безперечними документами... Цей розподіл процесу проникнув згодом і в інші країни Європи. " [6, с.4] Такий „економний" спосіб провадження став набувати свого поширення і за океаном. У США практикується так зване сумарне провадження („summary judgment"), що складається з прийняття заяв, розгляду письмових документів і винесення судового рішення. [6, с.6] Нині подібні судові процедури успішно використовуються в багатьох країнах світу, серед яких Франція, Російська Федерація, Швеція, Данія, Італія, Англія, тощо. [4, с. 356]

В українському судовому процесі термін «судовий наказ» вперше з'явився в ЦПК УРСР 1924 р. і передбачав видачу судових наказів за безспірними вимогами, які стосувались стягнення грошей або повернення майна. Проте в 1939 р. видача судових наказів була виключена з компетенції судів. У 1964 р. справи із безспірними вимогами перейшли до компетенції нотаріальних органів. І лише із прийняттям у 2004 р. нового ЦПК України, судам знову були повернуті повноваження із розгляду та вирішення цих справ. [3, с. 59] У 1987р. Указ Президії Верховної Ради УРСР "Про деяку зміну порядку стягнення аліментів на неповнолітніх дітей" провів чітку грань між безспірними вимогами і тими, у яких виникав спір про право. Перші розглядалися у „спрощеній" формі. Другі - в загальному порядку. [5, с.278]

Торкнувшись історії розвитку наказного провадження ми вже маємо певне підґрунтя для того щоб розуміти як саме формувалося дане поняття і що воно значило за минулих часів. Проте для того щоб точно і конкретно сформулювати його значення для нашої держави на сьогодні необхідно з'ясувати його сучасне поняття і форму реалізації. Наказне провадження — це спрощена ініційована процедура захисту майнових прав та законних інтересів кредитора, вимоги якого до боржника щодо стягнення грошових коштів або

витребування майна ґрунтуються на безспірних документах та обставинах, що здійснюється за відсутності позову шляхом видачі судового наказу. Вирішення справи у порядку наказного провадження відбувається у формі видачі судового наказу. Тож, на відміну від інших видів цивільного судочинства, всі дії під час застосування наказного провадження вчиняються у письмовій формі. Дослідивши Розділ 2 ЦПК України маємо: судовий наказ є особливою формою судового рішення, що видається судом у вигляді судового наказу, за результатами розгляду вимог, вичерпний перелік яких передбачено цим Кодексом.[1, с.44] Таких вимог ЦПК У передбачає всього 4, коли ЦПК Білорусії наводить 14 випадків, які є підставою для розгляду справи у наказному провадженні, серед них якщо 1) вимога ґрунтується на нотаріально засвідченій угоді; 4) заявлено вимогу про стягнення з громадян податків і зборів в дохід держави; 5) заявлено вимогу про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівнику заробітної плати; 9) заявлено вимогу орендодавця про стягнення заборгованості за договором прокату [2] та ряд ін.. підстав, які на сьогодні є актуальними також і для України. Отже, не зайвим для нашої держави було б проаналізувати практику інших країн у даному питанні і відповідно до зроблених висновків розширити перелік підстав для розгляду і вирішення справи у наказному провадженні.

Маємо, що введення наказного провадження в судову практику зумовлене недоцільністю використання складної та довготривалої форми позовного провадження для вирішення безспірних вимог [3, с. 60] і необхідне для того, щоб підвищити ефективність правового захисту та звільнити суди від надмірного навантаження. Крім того, введення інституту наказного провадження у цивільний процес України також реалізовує функцію гармонізації чинного законодавства, тобто національне законодавство узгоджується із міжнародними вимогами. Зокрема, у Рекомендації № 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо шляхів спрощення доступу до правосуддя та Рекомендації № 5 щодо принципів цивільного судочинства визначено, що з метою вдосконалення судової системи мають бути передбачені спеціальні правила для прискорення розгляду справ, пов'язаних з безспірним правом. [5, с.280]

Список використаної літератури:

1) Цивільний процесуальний кодекс України : чинне законодавство за змінами та допов. станом на 1верес.2016р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). – К.:ПАЛИВОДА А.В.,2016. – 204с. – Кодекси України

2) Цивільний процесуальний Кодекс Республіки Білорусь https://urlid.ru/b1e7

3) Кісель В. Й. Наказне провадження як спрощений вид судочинства // Методологічні засади вдосконалення цивільного процесуального права / /Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції до 150-річчя від дня народження Є. В. Васьковського, - 2016 –с.58-60

4) Харитонов Є.О. Цивільний процес України : Підручник / За ред Є.О. Харитонова, О.І. Харитонової, Н.Ю. Голубєвої. — К.: Істина, 2012. — 536 с.

5) Чорнооченко С. І. Цивільний процес, [текст] навч. посіб. [для студ. вищ. навч. 3акл.] / С. І. Чорнооченко. - [3-тє вид., перероб. та допов.]. - К . : "Центр учбової літератури", 2014. - 416 с.

6) Фонова О.С. Генезис наказного провадження [електронний носій] http://haa.su/I7v/